

Afrapportering på Social- og Boligstyrelsens Centrale Udmelding vedr. punktskrift- indsatser til børn og unge med alvorlig synsnedsettelse

KKR Midtjylland

April 2023

Indhold

Opsamling.....	3
Indledning.....	3
Social- og boligstyrelsens definition af indsatsen/målgruppen	4
Proces og metode.....	4
TEMA 1: Koordination og samarbejde.....	5
Formål med beskrivelsen.....	5
Kommunerne i den midtjyske regions oplevelse af behov for punktskriftindsatser	5
Kommunerne i den midtjyske regions aktuelle koordinering	5
TEMA 2: Fremadrettede tilrettelæggelse af indsatsen	7
Formål med beskrivelsen.....	7
Kommunerne i den midtjyske regions fremadrettede tilrettelæggelse af punktskriftindsatser	7
Kommunerne i den midtjyske regions fremadrettede organisering af indsatserne	9
Bilag	9

Opsamling

De 19 midtjyske kommuner oplever ikke udfordringer i forhold til at koordinere og samarbejde om at anvende og dermed opretholde det fornødne udbud af højt specialiserede punktskriftsindsatser til børn og unge med alvorlig synsnedsettelse.

Overordnet har de 19 midtjyske kommuner meget få børn og unge i den beskrevne målgruppe. Generelt får børn og unge med synsnedsettelse en indsats i det stedlige kommunikationscenter. Der er i Midtjylland fire kommunikationscentre, der dækker alle 19 kommuner. Dette gælder også børn og unge med alvorlig synsnedsettelse, herunder blindhed.

Kommunikationscentrene tilbyder en samlet indsats til barnet/den unge, hvorfor punktskriftsindsatsen ikke ses isoleret, men er en del af det samlede tilbud, som børn og unge med alvorlig synsnedsettelse modtager. Kommunikationscentrene tilbyder en indsats baseret på det landsdækkende udviklingsarbejde Nationalt Netværksbaseret Samarbejde (NNS), hvor der anvendes "De udvidede læringsmål", som er en metodisk tilgang til specifikke læringsmål og indsatser til børn og unge i målgruppen.

Indledning

Social- og Boligstyrelsen udsendte den 27. september 2022 en Central Udmelding til landets kommunalbestyrelser vedr. *punktskriftindsatser til børn og unge med alvorlig synsnedsettelse*. Social- og Boligstyrelsen kan udsende Centrale Udmeldinger på målgrupper og særlige indsatser, hvor der er behov for øget koordination eller planlægning på tværs af kommuner eller regioner for at sikre det fornødne udbud af højt specialiserede indsatser og tilbud. Kommunalbestyrelserne i den midtjyske region afrapporterer i fællesskab på den Centrale Udmelding.

Social- og Boligstyrelsen udsendte den Centrale Udmelding vedr. *punktskriftindsatser til børn og unge med alvorlig synsnedsettelse*, forbi de er bekymrede for, hvorvidt kommuner og regioner i tilstrækkelig grad koordinerer og samarbejder om at anvende og dermed opretholde det fornødne udbud af højt specialiserede punktskriftsindsatser.

Efter afrapportering til Social- og Boligstyrelsen vil følge en dialog mellem styrelsen og kommunalbestyrelserne med henblik på at kortlægge, hvorvidt der på regionalt og nationalt plan er en tilstrækkelig koordinering om at anvende og dermed opretholde højt specialiserede tegnsprogsindsatser til målgruppen.

Nærværende afrapportering samler besvarelser fra kommunerne i den midtjyske region.

Udfordringer forbundet med isoleret fokus på tilbud og ikke målgruppen som helhed

Synscenter Refsnæs har været igangsætter og tovholdere i et landsdækkende udviklingsarbejde Nationalt Netværksbaseret Samarbejde (NNS). Her er arbejdet med "De udvidede læringsmål", som er en metodisk tilgang til specifikke læringsmål og indsatser for børn og unge med synsnedsettelse, herunder blindhed. Kommunikationscentrene arbejder med de udvidede læringsmål ud fra en helhedsbetragtning. Et enkelt element som punktskrift kan ikke ses isoleret.

Indsatsen er bygget op omkring alle læringsmålene og ydes, når udviklingspotentialet er til stede hos det enkelte barn. Der findes således ikke konkrete samarbejdsaftaler specifikt vedrørende punktskrift, da indsatsen har konstant fokus i de netværk, der i forvejen eksisterer på børne- og ungeområdet.

Social- og Boligstyrelsens definition af indsatsen/målgruppen

Indsatsen/målgruppen beskrives i den Centrale Udmelding som *punktskriftindsatser til børn og unge med alvorlig synsnedsættelse*. Social- og Boligstyrelsen angiver i den Centrale Udmelding, at:

Den centrale udmelding omfatter børn og unge med alvorlig synsnedsættelse og deraf manglende læsesyn. Det er børn og unge med isoleret synsnedsættelse og således uden yderlige funktionsnedsættelser. De højt specialiserede punktskriftindsatser kræver koordinering og planlægning på tværs af kommunerne, regionerne og landsdækkende.

Proces og metode

Social- og Boligstyrelsen har anmodet om, at kommunerne i den midtjyske region dels beskriver deres koordination og samarbejde på tværs af regioner og på landsplan, dels at de beskriver den fremadrettede tilrettelæggelse af punktskriftindsatser. For at kunne beskrive dette arbejde bedst muligt har kommunerne i den midtjyske region haft en kvalitativ dialog på tværs af kommunerne.

Den 26. januar 2023 har der været afholdt et dialogmøde med repræsentanter fra kommunerne i den midtjyske region, som enten har en særlig faglig viden om målgruppen eller et ledelsesmæssigt ansvar i forhold til det socialfaglige arbejde med målgruppen. Der har været lagt vægt på at komme hele vejen rundt om den faglige viden og det faglige arbejde med målgruppen, hvorfor deltagerne bl.a. har været læse- og synskonsulenter, ledere af PPR, faglige koordinatore mv. Kommunerne er ligeledes forud for de afholdte dialogmøder blevet bedt om at indsamle viden i deres eget bagland.

Derudover har repræsentanter fra Center for Kommunikation og Undervisning Skive-Viborg deltaget på vegne af alle centre placeret i Midtjylland, der leverer indsatser til målgruppen. De forskellige centre for kommunikation placeret i Midtjylland dækker alle 19 kommuner i regionen, og er alle leverandører af højt specialiserede punktskriftsindsatser til børn og unge med alvorlig synsnedsættelse i Midtjylland.

På dialogmøderne er der via en spørgeguide faciliteret to fokusgruppeinterview med udgangspunkt i Social- og boligstyrelsens to temaer:

- Tema 1: Koordination og samarbejde
- Tema 2: Fremadrettet tilrettelæggelse af indsatsen

Efter dialogmøderne har der været følgende proces:

- Deltagerne fra dialogmødet er blevet bedt om supplere empirien indsamlet på dialogmøderne ved også at lave en skriftlig afrapportering på spørgeguiden.
- Udkast til afrapportering på Social- og Boligstyrelsens Centrale Udmelding er sendt til kommentering ved deltagerne fra dialogmøderne samt alle kommuner i den midtjyske region
- Afrapporteringen er behandlet i DASSOS den 11. april 2023
- Afrapporteringen er godkendt i KD-Net Midtjylland den 14. april 2023
- Afrapporteringen er godkendt i KKR Midtjylland den 26. april 2023
- Afrapporteringen er sendt til godkendelse i de midtjyske kommuner i perioden den 1. maj – 31. august (forlænget periode p.g.a. sommerferie i juli)

Nedenfor beskrives kommunerne i den midtjyske regions koordination og samarbejde samt fremadrettede tilrettelæggelse af indsatsen med udgangspunkt i Social- og Boligstyrelsens Centrale Udmelding og de to temaer heri.

TEMA 1: Koordination og samarbejde

Formål med beskrivelsen

Social- og Boligstyrelsen beskriver i anmodningen, at de ønsker svar på følgende:

Hvordan koordinerer og samarbejder kommunerne i regionen samt på tværs af regioner og på landsplan om højt specialiserede punktskriftindsatser til børn og unge med alvorlig synsnedsættelse? Herunder også:

- 1) Hvordan koordineres i forbindelse med forskellige overgange i barnet og den unges liv (fx mellem førskoletilbud og skole, mellem skole og ungdomsuddannelse mv.)?*
- 2) Hvordan koordineres punktskriftsindsatser og kapacitet med det stedlige kommunikationscenter og det relevante landsdækkende tilbud (fx i forbindelse med forskellige overgange)?*

Hvilke formelle samarbejdsaftaler eller lignende eksisterer der aktuelt for varetagelsen af højt specialiserede punktskriftindsatser til børn og unge med alvorlig synsnedsættelse?

Kommunerne i den midtjyske regions oplevelse af behov for punktskriftindsatser

Kommunerne i Midtjylland oplever meget få eller ingen børn med så alvorlig synsnedsættelse eller blindhed, at der er behov for punktskriftsindsats. De få børn/unge der er i målgruppen, bliver visiteret til det stedlige kommunikationscenter. Der opleves ikke umiddelbart udfordringer i samarbejdet mellem kommunerne og kommunikationscentre.

Kommunikationscentre arbejder med de udvidede læringsmål (NNS) ud fra en helhedsbetragtning. Et enkelt element som punktskrift kan derfor ikke ses isoleret ift. målgruppen, og børn/unge med behov for en indsats grundet alvorlig synsnedsættelse modtager en samlet indsats, hvor det hele liv tages i betragtning.

Kommunerne i den midtjyske regions aktuelle koordinering

Kommunerne i den midtjyske region er knyttet op på en række kommunikationscentre, som håndterer den konkrete indsats til børn og unge med alvorlig synsnedsættelse. Dette drejer sig om

- Center for Syn og Hjælpemidler, Århus
- Center for Kommunikation, Herning
- Center for Kommunikation og Undervisning, Skive-Viborg
- Synssamarbejde Midt

Kommunikationscentre er alle leverandører af højt specialiserede punktskriftsindsatser til børn og unge med alvorlig synsnedsættelse i den midtjyske region. De nævnte centre dækker alle 19 kommuner i Midtjylland.

Såfremt et barn eller ung med alvorlig synsnedsættelse henvender sig i kommunen eller opdages via PPR, vil kommunen visitere til det stedlige kommunikationscenter med henblik på at give det rette tilbud til barnet/den unge.

Indsatsen i kommunikationscentre er bygget op om alle de udvidede læringsmål, som er en metodisk tilgang til specifikke læringsmål og indsats for børn og unge med synsnedsættelse og ydes, når udviklingspotentialet er til stede hos det enkelte barn. Der findes således ikke konkrete samarbejdsaftaler specifikt vedrørende punktskrift, da indsatsen har konstant fokus i de netværk, der i forvejen eksisterer på børne- og ungeområdet. Kommunikationscentre tilbyder punktskriftsindsatser, såfremt der er behov herfor. Derudover er kommunikationscentre tilknyttet Synscenter Refsnæs.

Der findes en række netværk, hvor der bl.a. er fokus på vidensdeling og erfaringer, men også med forskellige camps og aktiviteter til børn og unge med alvorlig synsnedsættelse.

Kommunerne i Midtjylland er via kommunikationscentre en del af følgende netværk:

- Jylland-Fyn netværket omhandlende blinde elever i almindelig folkeskole - et netværk for elever, lærere og synskonsulenter med det formål at samles og dele viden, erfaringer og inspiration på centrale områder – herunder punktskriftsindsatsen – samt med det formål at danne relationer blandt netværkets forskellige deltagere.
- Skolenetværket - baseret på hele målgruppen og ikke specifikt for blinde.
- Småbørnsnetværk og førskolenetværk er samlet i ét: Der findes to forskellige netværk: Et for Jylland og Fyn som dækker småbørn (0-6 år) samt børn med yderligere funktionsnedsættelser (0-18 år). Derudover er der et landsdækkende netværk for blinde småbørn (0-6 år). I netværkene er der mulighed for at få og give sparring til, hvordan synskonsulenter kan vejlede i før-punkt og begynder-punkt – både i hjemmet og på institutioner. Sparringen kan dække over, hvordan man kan vejlede forældre, hvordan en undervisning for personale kan tilrettelægges, tilrettelæggelse af et forløb, sparring omkring det enkelte barns "nærmeste udviklingszone", hvilke materialer der kan benyttes mv.
- Computercamp – giver børn og yngre blinde børn og elever mulighed for deltagelse i en årlig Computercamp. Den er arrangeret af synssamarbejdet i Sønderjylland og Fyn. På computercampen er der mulighed for vidensdeling mellem både deltagere og de deltagendes lærer/pædagoger/konsulenter. Undervisningen på campen varetages for en hel del af "garvede unge blinde", som derved sidemandsoplærer de yngre blinde børn/elever.
- Kursussamarbejdet mellem CSH, CKU, CFK, Synssamarbejde Midt og ISHD Ålborg har ikke specifikke tiltag i forhold til blinde. Netværket er bygget op omkring børn med synsnedsættelser. Tiltag i blindemålgruppen er placeret i det jysk/fynske netværk som samarbejder om tiltag for blinde. Kursussamarbejdet giver mulighed for at arrangere kurser for børn med synsnedsættelser, fagpersoner og pårørende, hvor der er fokus på læring, erfaringsudveksling og relationsdannelser – også i forhold til punkt.

Synskonsulenten er en del af blindenetværket, når man lokalt har børn i målgruppen.

- Samarbejde med det landsdækkende "Kernekompetencegruppe for punkt"
- Samarbejde med Refsnæs bl.a. ved konstant at tilbyde lærere og relevante fagpersoner at deltage i punkt-kurser på Refsnæs, at facilitere at Refsnæs kommer ud lokalt og underviser og afholder

kurser for den samlede lærergruppe, hvor det skønnes relevant samt at synskonsulenten selv deltager i relevant kursusaktivitet for at være rustet til at yde elev, fagpersoner og pårørende den nødvendige support.

Der opleves ikke udfordringer i forbindelse med koordineringen af barnet eller den unge med alvorlig synsnedsettelse ift. overgange eller konkrete tilbud. En konkret beskrivelse af den tilrettelagte indsats til børn og unge med alvorlig synsnedsettelse, herunder løbende koordinering, fremgår under TEMA 2 med overskriften *Beskrivelse af den tilrettelagt indsats til børn og unge med alvorlig synsnedsettelse*.

TEMA 2: Fremadrettede tilrettelæggelse af indsatsen

Formål med beskrivelsen

Social- og Boligstyrelsen beskriver i anmodningen, at de ønsker svar på følgende:

Hvordan vil kommunerne tilrettelægge den fremadrettede punktskriftindsats til børn og unge med alvorlig synsnedsettelse, så der sikres en tilstrækkelig grad af koordination og samarbejde i forhold til anvendelse og opretholdelse af det fornødne udbud af højt specialiserede punktskriftindsatser? Herunder også:

- 1) Hvordan sikres det fremadrettet, at der på tværs af kommunerne i regionen er det fornødne udbud af højt specialiserede punktskriftindsatser?*
- 2) Hvordan sikres det fremadrettet at børn og unge med alvorlig synsnedsettelse i alle dele af landet imødekommes i deres behov for undervisning og fastholdelse i brug af punktskrift.*

Hvilke konkrete tiltag påtænker kommunerne i regionen og/eller på tværs af regionerne at iværksætte for at sikre, at der er de fornødne højt specialiserede punktskriftindsatser til stede til målgruppen?

Hvilke eventuelle udfordringer oplever kommunerne i regionen i forhold til punktskriftindsatser til børn og unge med alvorlig synsnedsettelse, som ikke er beskrevet i den centrale udmelding? Herunder også:

- 1) Hvilke forslag har kommunerne i regionen på at løse disse øvrige udfordringer?*
- 2) Hvilke tiltag har kommunerne i regionen selv mulighed for at iværksætte?*

Kommunerne i den midtjyske regions fremadrettede tilrettelæggelse af punktskriftindsatser Som det fremgår ovenfor, opleves der i kommunerne i Midtjylland ikke udfordringer med tilbud eller overgange i forhold til børn og unge med alvorlig synsnedsettelse. Den fremadrettede tilrettelæggelse af punktskriftindsatser bygger således på de udvidede læringsmål, som kommunikationscentrene allerede nu arbejder med.

I det følgende afsnit beskrives den tilrettelagte indsats til børn og unge med alvorlig synsnedsettelse, som vurderes at imødekomme behovene for indsats til børn og unge med alvorlig synsnedsettelse i Midtjylland.

Beskrivelse af den tilrettelagt indsats til børn og unge med alvorlig synsnedsettelse

Ved det helt lille barn vejleder den lokale synskonsulent forældre og senere personale i "effektiv sansebrug" (NNS). Dette indebærer vejledning i tidlig brug af følesans, hvor barnet skal præsenteres for forskellige overflader, materialer og temperaturer, så barnet lærer at sanse og senere skelne, diskriminere, afsøge, matche og sortere.

Synskonsulenten vejleder i den motoriske udvikling, som er grundlæggende for håndens finmotoriske udvikling. Helt tidligt er der fokus på at udvikle gribeevnen. Senere handler det om udvikling af fingerkræfter (via legetøj der kan trækkes, skubbes, drejes, trykkes, lynes og puttes i). Der er fokus på kropsbevidsthed, hvor barnet oplever, at man kan "få noget til at ske" med hænderne, og at barnet oplever, at kunne have indflydelse på omverdenen.

Efterhånden som barnet bliver ældre, bliver aktiviteterne mere funktionelle, så den taktile skelneevne benyttes i:

- Lege (fx bygge togbane, kuglebane, bygge tårne)
- Kreative aktiviteter (Lave perlekæder, lave taktile plancher, klippe, tegne, lege med modellervoks, sand, vand mm)
- Spil (puslespil, taktile spil med andre børn, billedlotteri med konkreter)
- ADL (NNS) (Taktile oplevelser gennem praktiske opgaver fx holde orden og struktur, ting har faste pladser, dække bord, rydde op, tage tøj på, børste tænder, hælde op, vaske bær mm).

Senere eller sideløbende med dette arbejdes der med "kompenserende kommunikation" (NNS), hvor der kobles punktskrift på via:

- Lego Braille
- Punktalfabetet introduceres
- Bogstavkufferter hvor konkreter kobles med bogstaver og ord
- Introduktion til Perkins ("tekniske hjælpemidler" NNS) både i hjemmet og i institutionen. Introduktion til hvordan Perkins kan blive en naturlig og aktiv del af hverdagen (skrive indkøbssedler, huskesedler, til og fra kort, små beskeder og breve mm)
- At der sættes punktskrift (ordbilleder) på omgivelserne (stol, garderobe, kop, madkasse, skabe, kasser, legetøj mm)
- At barnet har adgang til punkt-bøger i både hjemmet og i institutionen samt at højtlesning er en del af hverdagen. Barnet lærer at bruge begge hænder, når der læses højt at bruge pegefingrene som "tvillinger", at følge læseretning og at finde næste linje.

Der er gennem hele barnets forløb fokus på, at de voksne omkring barnet sørger for, at barnet tilegner sig en god begrebsverden. En god begrebsverden er afgørende for at kunne modtage punkt-undervisning.

Ud over den lokale indsats, henviser lokal synskonsulent barn, forældre og personale til tilbud fra Synscenter Refsnæs:

- Forældre informeres og opfordres til at deltage på kursus på Synscenter Refsnæs sammen med barnet. Optimalt 1 x årligt.
- Børnehave informeres og opfordres til at sende personale afsted på kurser på Synscenter Refsnæs.
- Der har også tidligere været planlagt kurser lokalt, hvor det er personale fra Synscenter Refsnæs der har undervist specifikt i førpunkt og punktskrift.

I skolen fortsættes indsatsen. Synskonsulenten deltager i overlevering af viden fra børnehave til skole og sikrer, at personalet omkring barnet introduceres for punktskrift. I skolen bliver der i højere grad fokus på

”tekniske hjælpemidler” (NNS). Her introduceres elektronisk punktapparat. Der er fortløbende en indsats fra synskonsulenten om at være opdateret omkring hjælpemidler og punkt.

Synskonsulenterne opfordrer fortløbende skoleledere til, at lærerne tilbydes at komme på punktskriftskurser udbudt af Synscenter Refsnæs.

Kommunerne i den midtjyske regions fremadrettede organisering af indsatserne
Den samlede indsats til børn og unge med alvorlig synsnedsættelse vil også fremadrettet være organiseret i et samarbejde med kommunikationscentre, der på nuværende tidspunkt dækker alle 19 kommuner i Midtjylland.

Det vurderes, at der er det fornødne udbud af højt specialiserede punktskriftsindsatser i Midtjylland.

De midtjyske kommuner tilkendegiver, at der fortsat er behov for et højt specialiseret tilbud til børn og unge med svære synsnedsættelser, og at kommunerne anvender og vil anvende disse tilbud og indsatser i det omfang, man har børn og unge i målgruppen

Bilag

Fælles notat fra kommunikationscentre i Midtjylland